

ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА

ДРУГО ОДЕЉЕЊЕ

ПРЕДМЕТ ЧЕХ против СРБИЈЕ

(Представка бр. 9906/04)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

1. јул 2008. године

Ова пресуда ће постати правоснажна у околностима предвиђеним чланом 44, став 2 Конвенције. Могуће су редакторске промене.

У предмету Чех против Србије,

Европски суд за људска права (Друго одељење) заседајући у већу у чијем су саставу били:

Françoise Tulkens, ПРЕДСЕДНИК

Antonella Mularoni,

Ireneu Cabral Barreto,

Vladimiro Zagrebelsky,

Драгољуб Поповић,

András Sajó,

Nona Tsotsoria, судије

и S. DOLLÉ, секретар Одељења,

пошто је одлучио да у овом предмету не одржи рочиште и уместо тога на затвореној седници одржаној 10. јуна 2008. године,

изрекао следећу пресуду, која је усвојена на тај дан:

ПОСТУПАК

1. Предмет је формиран на основу представке (бр. 9906/04) против Државне заједнице Србија и Црна Гора, коју је Суду поднела по члану 34 Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту звана “Конвенција”) тадашња држављанка Државне заједнице Србија и Црна Гора, гђа Наталија Чех (у даљем тексту звана “подносиатељка представке”), дана 30. јануара 2004. године.
2. Почев од 3. јуна 2006. године, после декларације о независности Црне Горе, Србија је Висока страна уговорница у поступцима пред Судом.
3. Владу Државне Заједнице Србија и Црна Гора, а касније, Владу Србије (у даљем тексту Влада) заступао је њен заступник г. С. Царић.
4. Суд је 10. новембра 2006. године одлучио да Владу обавести о представци. Примењујући члан 29 став 3 Конвенције решио је да донесе одлуку о допуштености и основаности представке истовремено.

ЧИЊЕНИЦЕ

I. ОКОЛНОСТИ ПРЕДМЕТА

5. Подносиатељка представке је рођена 1949. године и живи у Београду.
6. Чињенице овог предмета, како су их странке доставиле, могу се сумирати на следећи начин.

7. Власник стана у коме је живела подносиатељка представке је 16. октобра 1990. године поднео парничну тужбу код Првог општинског суда у Београду, тражећи њено иселење.
8. У свом захтеву тужилац је изнео да је подносиатељка представке изгубила „статус носиоца станарског права односно закупца стана на неодређено време“, како предвиђа релевантно домаће законодавство.
9. Први општински суд је 4. априла 1994. године донео пресуду у корист подносиатељке представке.
10. Окружни суд у Београду је 20. октобра 1994. године укинуо ову пресуду због незаконитог састава судског већа у првој инстанци и вратио предмет на поновно суђење.
11. Од 16. маја 1995. године до 28. фебруара 2002. године, Први општински суд је у два наврата пресудио у корист подносиатељке представке, али су његове пресуде сваки пут укинуте по жалби било од стране Окружног суда или Врховног суда и враћене на нижу инстанцу.
12. Први општински суд је 2. септембра 2002. године поново пресудио у корист подносиатељке представке.
13. Окружни суд је 29. априла 2003. године укинуо ову пресуду по жалби. Он је још једном констатовао незаконит састав судског већа у првој инстанци и наложио поновно суђење код Општинског суда.
14. Подносиатељка представке се 29. јануара 2004. године жалила председнику Првог општинског суда, наводећи да је председавајући судија у њеном случају, и поред доношења пресуде у њену корист неколико пута, стално правио процедуралне грешке на основу којих су виши судови увек имали основ да наложе поновно суђење.
15. Председник Првог општинског суда је 16. марта 2004. године усвојио захтев подносиатељке представке и одредио другог судију да води њен предмет.
16. Од 20. априла 2004. године до 6. јула 2006. године, Први општински суд је заказао још дванаест рочишта. Само три од ових рочишта, 15. септембра 2005. године, 11. маја 2006. године и 6. јула 2006. године, су одржана како је заказано, док су изгледа остала одложена по разним основама. Посебно рочишта заказана за: (i) 20. април 2004. године и 6. април 2005. године су одложена због тога што је председавајућем судији било потребно додатно време како би прегледао спис предмета; (ii) 27. септембра 2004. године због одсуства председавајућег судије; (iii) 24. новембра 2004. године, 28. новембра 2005. године и 24. фебруара 2006. године због неколико сведока који или нису били прописно позвани или се нису појавили у суду; и (iv) 25. јуна 2004. године, 2. фебруара 2005. године и 26. маја 2005. године због потребе да се прибаве додатни писани докази и/или саслушају додатни сведоци.
17. Следеће рочиште у овом предмету је одржано 5. септембра 2006. године.
18. Први општински суд је 11. септембра 2006. године одлучио да поступак не треба спојити са односним предметом који је подносиатељка представке посебно покренула.
19. Први општински суд је 17. октобра 2006. године поново пресудио у корист подносиатељке представке. Тиме је он признао да је тужилац власник предметног стана али је, истовремено, утврдио да подносиатељка представке као носилац станарског права има право да настави да у њему живи.

20. Неодређеног дана подносиоца представке као и тужилац су изјавили жалбу против ове пресуде. Подносиоца представке је посебно тврдила да она треба да буде призната за власника предметног стана.
21. Окружни суд је 30. маја 2007. године одбио обе жалбе и потврдио пресуду донету у првој инстанци.
22. Тужилац је 9. јула 2007. године уложио ревизију Врховном суду.
23. Подносиоца представке је 16. августа 2007. године поднела захтев за заштиту законитости код истог суда.
24. Подносиоца представке све време поступка живи у предметном стану.

II РЕЛЕВАНТНО ДОМАЋЕ ПРАВО

А. Устав Републике Србије из 2006. године (објављен у Службеном гласнику Републике Србије бр. 98/06)

25. Релевантне одредбе Устава гласе како следи:

Члан 32 став 1

„Свако има право на ... [суђење пред] ... судом ... у разумном року ... [приликом одлучивања] ... о његовим [или њеним] правима и обавезама...“

Члан 170

„Уставна жалба се може изјавити против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права и слободе зајамчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту.“

Члан 172, ставови 1, 2 и 3

„Уставни суд чини петнаест судија који се бирају и именују на девет година.

Пет судија Уставног суда бира Народна скупштина, пет именује председник Републике, а пет општа седница Врховног касационог суда...

Народна скупштина бира пет судија Уставног суда између десет кандидата које предложи Председник Републике, Председник Републике именује пет судија Уставног суда између десет кандидата које предложи Народна скупштина, а општа седница Врховног касационог суда именује пет судија између десет кандидата које на заједничкој седници предложе Високи савет судства и Државно веће тужилаца.“

Члан 175, став 1

„Уставни суд доноси одлуку већином гласова свих судија Уставног суда.“

Б. Уставни закон за спровођење Устава Републике Србије (објављен у Службеном гласнику РС бр. 98/06)

26. У складу са чланом 9 став 3 овог Закона, Уставни суд ће се сматрати конституисаним пошто буду изабране или именоване две трећине од укупног броја судија, што је остварено до 24. новембра 2007. године.

В. Закон о Уставном суду (објављен у Службеном гласнику РС бр. 109/07)

27. Релевантна одредба овог закона гласи као што следи:

Члан 7, став 1

„Одлуке Уставног суда су коначне, извршне и опште обавезујуће.“

Члан 10, став 1

„Уставни суд има Пословник о раду ... којим се ближе прописује организација...[функционисање Уставног суда] ... као и поступци ... [пред судом]...“

Члан 27, ставови 1 и 2

„...[У]ставни суд ће имати Стручну службу.

Организација, послови и начин рада Стручне службе ближе се уређују ... Уставног суда.“

Члан 82, ставови 1 и 2

„Уставна жалба се може изјавити против појединачног акта или радње државног органа или организације којој је поверено јавно овлашћење, а којима се повређују или ускраћују људска права или мањинска права и слободе зајамчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства или је законом искључено право на њихову судску заштиту.

Уставна жалба се може изјавити и ако нису исцрпљена правна средства, у случају када је подносиоцу жалбе повређено право на суђење у разумном року.“

Члан 83, став 1

„Уставну жалбу може изјавити свако лице које сматра да му је појединачним актом или радњом државног органа или организације којој је поверено јавно овлашћење повређено или ускраћено људско или мањинско право и слобода зајамчена Уставом.“

Члан 84, став 1

„Уставна жалба се може изјавити у року од тридесет дана од достављања појединачног акта или датума предузимања радњи ... [о којима је реч]...“

Члан 89, ставови 2 и 3

„Када Уставни суд утврди да је ... појединачним актом или радњом повређено или ускраћено људско или мањинско право и слобода зајамчена Уставом, поништиће ... акт о коме је реч или забранити даље вршење те радње или наредити спровођење других посебних мера као и уклањање свих штетних последица у одређеном року.

Одлука Уставног суда којом се усваја уставна жалба је правни основ за подношење захтева за накнаду штете или отклањања других штетних последица пред надлежним органом, у складу са законом.“

Члан 90

„... [Подносилац жалбе који је добио одлуку Уставног суда у своју корист]... може да поднесе захтев за накнаду штете Комисији за накнаду штете, ради постизања споразума у погледу висине ... [накнаде која ће се досудити]...

Ако Комисија за накнаду штете не донесе повољну одлуку у вези са захтевом за накнаду или не донесе одлуку у року од тридесет дана од дана подношења захтева, подносилац уставне жалбе може код надлежног суда поднети тужбу за накнаду штете. Ако је постигнут споразум само у погледу дела захтева, грађанска тужба се може поднети у погледу остатка захтева.

Актом министра правде одређује се састав и рад Комисије за накнаду штете.“

Члан 116

„Уставни суд у року од деведесет дана од ступања на снагу овог закона, доноси Пословник о раду и ... [даље регулише организацију и функционисање његове Стручне службе]...

Министар правде у року од деведесет дана од ступања на снагу овог закона ...[регулише састав и рад Комисије за накнаду штете]...“

Г. Пословник о раду Уставног суда (објављен у Службеном гласнику РС бр. 24/08)

28. Чланови 72 и 73 предвиђају додатне детаље у вези са жалбеним поступцима покренутим код Уставног суда.

Д. Ступање горе наведеног законодавства на снагу

29. Нови устав Републике Србије, као и Уставни закон за његово спровођење, ступили су на снагу у новембру 2006. године.

30. Закон о Уставном суду ступио је на снагу у децембру 2007. године.

31. Пословник о раду Уставног суда ступио је на снагу у марту 2008. године.

Ђ. Закон о парничном поступку (објављен у Службеном гласнику РС бр. 125/04)

32. Чланови 181 и 182, узети заједно, предвиђају, *inter alia*, да ће суд доделити накнаду за штету коју нека странка претрпи у непрекидном парничном поступку ако је та штета проузрокована злоупотребом процесних овлашћења коју је починило друго физичко и/или правно лице укључено у поступак.

III. РЕЛЕВАНТНА МЕЂУНАРОДНА СУДСКА ПРАКСА

33. На страни 34 пресуде у предмету *Mavrommatis Palestine Concessions (Грчка против Уједињеног Краљевства, серија А – бр. 2)*, Стални међународни суд правде сматрао је, *inter alia*, следеће:

„ ... Такође (с)е мора размотрити да ли се ваљаност покретања поступка може оспоравати на основу тога што је представка поднета пре него што је почео да се примењује Протокол XII. Овде то није случај. Чак и под претпоставком да пре тог

времена Суд није имао надлежност зато што међународна обавеза о којој је реч у члану II још није делотворна, подносиоцу представке је увек било могуће да поново поднесе своју представку у истом року после ступања Уговора из Лозане на снагу, а у том случају, аргумент о коме је реч не би могао да се користи... [У сваком случају, чак и да] ... је представка била превремена зато што Уговор из Лозане још није био ратификован, ова околност би сада била покривена накнадним депоновањем неопходних ратификација...“

ПРАВО

I. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 6 СТАВ 1 КОНВЕНЦИЈЕ

34. Подносиатељка представке се позвала на чланове 1, 3, 6, 8, 13, 14 и 17 Конвенције. Она се, међутим, у суштини жалила на дужину као и на правичност и непристрасност целокупног поступка исељења о коме је реч.

35. Суд сматра да обе притужбе треба разматрати само у оквиру члана 6 став 1, који, у свом релевантном делу, гласи како следи.

„Током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама ..., свако има право на ... расправу у разумном року пред [једним] ... судом...”

A. У погледу дужине поступка за исељење

1. Допуштеност

(a) Компатибилност *ratione personae*

36. Влада је приметила да је подносиатељка представке, иако је Србија ратификовала Конвенцију 3. марта 2004. године, поднела своју представку Суду 30. јануара 2004. године, више од месец дана раније. Представка је тиме у целини била некомпатибилна са одредбама Конвенције *ratione personae*.

37. Подносиатељка представке се са овим није сложила.

38. Суд примећује да су првобитне притужбе подносиатељке представке, наиме пре него што је тужена држава ратификовала Конвенцију, стално поновно потврђиване после тога и, даље, да је спорни домаћи поступак још увек у току.

39. Примедба Владе се стога мора одбити (видети став 33 у горњем тексту; видети, такође, мада у извесној мери у другачијем контексту, *Cenbauer против Хрватске*, бр. 73786/01, ЕЦХР 2006).

(б) Исцрпљење домаћих правних средстава

40. Влада је изнела да подносиатељка представке није исцрпела сва делотворна домаћа правна средства. Посебно, она није: (i) покренула посебну парницу према члановима 172 и 200 Закона о облигационим односима, члану 25 Устава из 1990. године и члану 6 став 1 Конвенције; (ii) поднела кривичну тужбу према члановима 242, 243 и 245 Кривичног законика из 1977. године; (iii)

поднела захтев за накнаду штете према члану 182 Закона о парничном поступку; и (iv) уложила жалбу „новом“ Уставном суду.

41. Подносиатељка представке је тврдила да се ниједно правно средство о којима је реч не може сматрати делотворним.

42. Што се тиче поднесака Владе под (i) и (ii), Суд подсећа да је већ утврдио да су правна средства о којима је реч неделотворна у смислу члана 35 став 1 Конвенције (видети *В. А. М. против Србије*, бр. 39177/05, став 86, 13. март 2007. године). Он не налази ниједан разлог да у овом случају одступи од ове констатације.

43. У погледу тврдње Владе под (iii), Суд примећује да се члан 182 Закона о парничном поступку односи на сваку злоупотребу процесних овлашћења коју су починиле саме странке, или друго физичко или правно лице укључено у поступак, а не на само понашање домаћег суда. Пошто Влада није доставила никакав доказ о супротном, на исти начин се члан 182 мора сматрати неделотворним.

44. Најзад, што се тиче тврдњи Владе под (iii), Суд поново подвлачи да се питање исцрпљења домаћих правних средстава уобичајено утврђује позивањем на датум када је представка поднета Суду (видети *Baumann против Француске*, бр. 33592/96, став 47, ЕЦХР 2001-V (изводи). У предметном случају, представка је поднета 30. јануара 2004. године. До 24. новембра 2007. године изабране су или именоване две трећине нових судија Уставног суда (видети став 26 у горњем тексту). Сходно томе, и без обзира на наведену делотворност суда у смислу члана 35 став 1, од подносиатељке представке се није могло очекивати да поднесе уставну жалбу скоро четири године после подношења представке Суду. Према томе, Суд закључује да у конкретном случају, и заиста што се тиче, у најмању руку, свих представки које су поднете пре 24. новембра 2007. године, не постоје посебне околности које би оправдале одступање од општег правила исцрпљења домаћих правних средстава (видети, *mutatis mutandis*, *Pikić против Хрватске*, бр. 16552/02, ставови 30 – 33, 18. јануар 2005. године).

45. Произлази да се примедба Владе мора одбити у целини.

(в) Закључак

46. Суд сматра да притужба подносиатељке представке није очигледно неоснована у смислу члана 35 став 3 Конвенције и не налази ниједан други основ да је прогласи недопуштеном. Притужба се стога мора прогласити допуштеном.

2. Основаност

(а) Аргументи које су стране изнеле

47. Влада је приметила, на првом месту, да је поступак о коме је реч у надлежности Суда *ratione temporis* само од 3. марта 2004. године.

48. Друго, она је истакла да су домаћи судови довољно активни после тог датума.

49. Треће, Влада је тврдила да је подносиатељка представке допринела закашњењу на које се жали и приметила, с тим у вези, да она није уложила жалбу на првостепену пресуду иако је та пресуда донета у њену корист.

50. Четврто, Влада је тврдила да је предмет сложен и да је подносиатељка представке покушала да га учини још сложенијим доказивањем њених имовинских права у целом поступку исељења, без обзира на чињеницу да је то јасно посебно питање.

51. Најзад, Влада је закључила да, из горе наведених разлога, нема повреде захтева разумног рока који је садржан у члану 6 став 1 Конвенције.

52. Подносиатељка представке је поново потврдила своју тврдњу.

(б) Релевантна начела

53. Суд поново подвлачи да се разумност дужине трајања поступка мора ценити у светлу околности предмета и позивањем на критеријуме утврђене његовом судском праксом, посебно на сложеност предмета, понашање страна у спору и надлежних органа власти, као и која је важност предмета за подносиоца представке (видети, међу многим другим ауторитетима, предмет *Стевановић против Србије*, бр. 26642/05, став 53, 9. октобар 2007. године).

54. Он даље примећује да чак и када природа домаћег предмета није, као таква, сложена, страна у поступку може, на основу сопствених поступака, учинити њено разматрање сложеним (видети, *mutatis mutandis*, *Stoidis против Грчке*, бр. 70767/01, став 51, 6. септембар 2005. године).

55. Коначно, Суд примећује да поновно разматрање једног случаја након укидања може само по себи да открије озбиљан недостатак у судском систему тужене државе (видети *Ravlyulynets против Украјине*, бр. 70767/01, став 51, 6. септембар 2005. године).

(в) Оцена суда

56. Суд примећује да поступак о коме је реч очигледно још није решен на трећој инстанци (став 22 у горњем тексту). Пошто је тужена држава ратификовала Конвенцију 3. марта 2004. године, он је у надлежности Суда *ratione temporis* у периоду од више од четири године и три месеца, почев од датума доношења предметне пресуде.

57. Суд, такође, подсећа да се, како би се одредила разумност закашњења о коме је реч, мора узети у обзир стање предмета на дан ратификације (видети, *mutatis mutandis*, *Styranski против Пољске*, пресуда од 30. октобра 1998. године, *Извештаји о пресудама и одлукама 1998-VIII*) и примећује да је већ 3. марта 2004. године предмет био нерешен више од тринаест година.

58. С обзиром на критеријуме утврђене његовом судском надлежношћу и релевантне чињенице конкретног предмета, укључујући и понашање подносиатељке представке, Суд је мишљења да укупна дужина поступка на коју се жали није задовољила захтев разумног времена.

Према томе, дошло је до повреде члана 6, став 1 Конвенције.

Б. У погледу опште правичности поступка исељења и непристрасности домаћих судова

59. С обзиром да поступак о коме је реч очигледно још није решен, Суд сматра да су притужбе подносиатељке представке на правичност и непристрасност поступка преурађене и, као такве, неприхватљиве због

неисцрпљивања домаћих правних средстава, према члану 35, ставови 1 и 4 Конвенције.

II. ПРИМЕНА ЧЛАНА 41 КОНВЕНЦИЈЕ

60. Члан 41 Конвенције предвиђа:

„Када Суд утврди прекршај Конвенције или протокола уз њу, а унутрашње право Високе стране уговорнице у питању омогућава само делимичну одштету, Суд ће, ако је то потребно, пружити правично задовољење оштећеној странци.“

A. Штета

61. Подносиатељка представке је тражила 49.000 евра (ЕУР) на име материјалне штете и 2.000.000 евра на име нематеријалне штете.

62. Влада је оспорила ове захтеве.

63. Суд не примећује никакву узрочну везу између утврђене повреде и наводне материјалне штете. Он стога одбацује овај захтев. Међутим, проценом на правичној основи, Суд подносиатељки представке додељује 2.400 евра на име претрпљене нематеријалне штете.

B. Трошкови

64. Подносиатељка представке је, такође, тражила 15.000 евра на име трошкова насталих пред домаћим судовима.

65. Влада је оспорила овај захтев.

66. Према судској пракси Суда, подносилац представке има право на надокнаду трошкова само у оној мери у којој се докаже да су они стварно и неопходно настали и да су оправдани у свом износу.

67. У конкретном предмету, с обзиром на информације које поседује и горе наведене критеријуме, Суд одбацује захтев подносиатељке представке за накнаду трошкова пред домаћим судовима, с обзиром да спорни поступак изгледа да још није решен и да се трошкови о којима је реч још увек могу у њему наплатити.

B. Затезна камата

68. Суд сматра да је примерено да затезна камата буде заснована на најнижој каматној стопи Европске централне банке уз додатак од три процентна поена.

ИЗ ГОРЕ НАВЕДЕНИХ РАЗЛОГА, СУД ЈЕДНОГЛАСНО

1. *Проглашава* представку допуштеном према члану 6 став 1 Конвенције, у погледу дужине парнице за иселење, а остали део представке недопуштеним,

2. *Утврђује* да је дошло до повреде члана 6, став 1 Конвенције,

3. *Утврђује*

(а) да тужена држава треба да исплати подносиатељки представке, у року од три месеца од датума када ова пресуда постане правоснажна, у складу са чланом 44

став 2 Конвенције, 2.400 евра (две хиљаде четири стотине евра) на име претрпљене нематеријалне штете, плус све таксе које се могу наплатити подносиоцима представке, који ће бити претворени у националну валуту тужене државе по курсу који ће важити на дан исплате,

(б) да по истеку горе наведена три месеца до исплате, треба платити обичну камату на горе наведене износе по стопи која је једнака најнижој каматној стопи Европске централне банке уз додатак од три процентна поена,

(в) да тужена држава мора да обезбеди да се поступак у питању заврши што је пре могуће, узимајући у обзир захтеве исправног поступања,

4. *Одбија* остатак захтева подносиоцима представке за правично задовољење.

Састављено на енглеском језику и достављено у писаној форми на дан 1. јула 2008. године у складу са правилом 77 ставови 2 и 3 Пословника Суда.

SallyDOLLÉ,

Секретар

Françoise Tulkens,

Председник